

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

A közvetítői eljárást és a polgári peres eljárást érintő közös szabályozási kérdések

Szerző:

dr. Dékány Virág

Kézirat lezárva:

Győr, 2022. 05. 20.

Az első részben azt vizsgálom meg, hogy melyek a polgári per és a közvetítői eljárás kapcsolódási pontjai, átfedései, vagyis miként kerülhetnek át a felek egyik eljárás hatálya alól a másik eljárás hatálya alá, és ez mennyiben szolgálja a (jog)vitájuk - és a jogvitájuk mögött meghúzódó érdek különbség, az esetleges vélt vagy valós sérelmek - rendezését. E körben áttekintettem az irányadó jogszabályi hátteret, keresve a polgári per és a közvetítői eljárás közötti különbségeket.

Az Országos Bírósági Hivatal egyedi adatszolgáltatása alapján a 2016-2021. közötti időszak országos bírósági statisztikai adatait áttekintve vizsgálom, hogy a közvetítés - a jelenlegi szabályozás mellett - mennyire hatékony és eredményes, illetve beváltotta-e a benne rejlő lehetőséget. Mivel az alternatív vitarendezésben - és ezen belül a bírósági közvetítésben - jóval több lehetőség rejlik, a második részében kísérletet teszek megfogalmazni azokat a szabályozási javaslatokat, amelyek a polgári per egyéb szakaszához kapcsolódóan esetlegesen hangsúlyozhatják a közvetítés szerepét, növelhetik az eredményességét a (jog)vita rendezésében is.

I. A közvetítői eljárás és a polgári peres eljárás kapcsolódási pontjai

A közvetítői tevékenységről szóló 2002. évi LV. törvény (a továbbiakban: Kvtv.) a közvetítés bevezetésével elsődleges szempontként a jogintézmény „perelhárító” jellegére helyezte a hangsúlyt annak érdekében, hogy egy sajátos permegelőző vagy bírósági (hatósági) eljárás befejezését elősegítő, egyeztető, konfliktus-kezelő, vitarendező eljárás jöjjön létre. Ennek célja, hogy a vitában érdekelt felek kölcsönös megegyezése alapján a vitában nem érintett, harmadik személy (közvetítő) bevonása mellett a felek közötti vita rendezésének megoldását tartalmazó írásbeli megállapodást hozzanak létre. ¹

A közvetítői eljárás garanciális biztosítéka a közvetítő *semlegessége és pártatlansága*. A közvetítő *semlegessége* azt jelenti, hogy a felektől egyenlő távolságot tart, és a folyamatra koncentráل.²

¹ (Kvtv.) 2. §

² Kertész Tibor, *Mediáció a gyakorlatban*, Bíbor Kiadó, 2010., 68-69.o.

A Kvtv. az I-III. fejezete a közvetítési tevékenység általános szabályait, a IV/A és IV/B fejezete pedig a bírósági közvetítés speciális rendelkezéseit tartalmazza. Ez utóbbi jogintézmény a piaci közvetítési tevékenységnél később, csak 2014. március 15. napjától került beépítésre a jogrendszerbe.³ A bírósági közvetítés jogintézményének a megalkotása elsősorban - a peres eljárások számának csökkentésével - a bíróságok munkaterhét kívánta csökkenteni, illetve a jogkereső állampolgárok megelégedettségét tűzte ki célul.

A Kvtv. mind a preambulumban, mind pedig a törvény céljának és a közvetítés fogalmának a meghatározása körében azt hangsúlyozta, hogy a közvetítés bevezetésével a jogalkotó célja a polgári jogviták bíróságon kívüli rendezése volt.

A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXIII. törvény (a továbbiakban Pp.) a Harmadik részben szabályozza az elsőfokú polgári eljárást. Az első jogintézmény, amely helyet kapott az eljárási törvény ezen részében, az a X. fejezetben szabályozott *közvetítői eljáráshoz kapcsolódó*⁴ és a *közvetítői eljárás nélküli* egyezségi kísérletet⁵. A XII. fejezetben - a perfelvételi szakra vonatkozó rendelkezések között - került sor a bíró tájékoztatási kötelezettségének a deklarálására.

1.1. A Közvetítői eljáráshoz kapcsolódó egyezségi kísérlet, mint „perelhárítás” [Pp. 167. §]

1.1.1. A közvetítői eljárásban létrejött egyezség jóváhagyása, mint nemperes eljárás

A polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (a továbbiakban: rPp.) már szabályozta az egyezségi kísérletre idézést, azonban ekkor még szó sem volt a közvetítésről, vagy a jogvita bíróságon kívüli rendezéséről. Ez a jogintézmény a bíróság működési körén belül került elhelyezésre, bár nem vitásan ugyancsak a „*perelterelés*” célját szolgálta. A keresetindítás előtt a felperes a perre hatáskörrel bíró és illetékes járásbíróság előtt egyezségi kísérletre idézést kérhetett, vagy a felek idézés nélkül, egyezségkötés céljából megjelenhettek a bíróság előtt. Ha felek az egyezségi kísérletre kitűzött határnapon megjelentek, akkor a bíróság az egyezségüket jegyzőkönyvbe foglalta, és jóváhagyta. Amennyiben azonban az egyezségi kísérlet eredményre nem vezetett, a rPp. lehetővé

³ 2013. évi CCLII. tv. 105. § (17) bekezdés

⁴ Pp. 167. §

⁵ Pp. 168. §

tette a nemperes eljárásból való „átlépést” a peres eljárásba, mivel a felperes a keresetét jegyzőkönyvbe mondhatta.⁶

A Pp. 167. § (1) bekezdése pedig - összhangban a Kvtv. által bevezetett (piaci) közvetítés intézményével - már úgy szabályozta a jogintézményt, hogy ha a (piaci) közvetítói eljárásban a felek között megállapodás jött létre, annak egyezségként történő jóváhagyása érdekében bármelyik fél a perre hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bíróságon egyezségi kísérletre idézést kérhet, anélkül, hogy a polgári per megindításra kerülne.

A per megindítása előtti egyezségi kísérlet a hatályos szabályozás szerint tehát a perindítás előtti *önálló, nemperes eljárás*, amely nem áll kapcsolatban peres eljárással. Ennek ellenére rendszertanilag mégis a Pp.-ben, és nem a bírósági polgári nemperes eljárásokban alkalmazandó szabályokról, valamint az egyes bírósági nemperes eljárásról szóló 2017. évi CXVIII. törvény (a továbbiakban: Bnp.tv) rendelkezései között került szabályozásra. A rendszertani elhelyezés oka vélhetően abban keresendő, hogy ítélet hatályú befejezéssel záródik az eljárás, és mégiscsak megtartotta azt a rPp.-ből ismert funkcióját, hogy a polgári peres eljárás helyett, a keresetlevél benyújtását megelőzően a felek „rövidre zárhatják” a jogvitájukat, „megspórolva” ezzel a peres eljárást. Ezt a speciális nemperes ügytípust egyébként megkülönbözteti az is a többi - Bnp.tv.-ben szabályozott - nemperes eljárástól, hogy ebben csak bíró járhat el (bírósági titkár nem)⁷. Wopera Zsuzsanna azonban kiemelte, hogy ez nem jelenti azt, hogy a Bnp.tv. 1. §-ában foglalt rendelkezések - amennyiben a Pp. 167-168. §-a eltérő szabályozást nem tartalmaz - ne lennének alkalmazhatók.⁸ Ez azt is jelenti, hogy a Bnp.tv. 1. § (5) bekezdése alapján az eljárást befejező (érdemi) végzés ellen fellebbezésnek van helye, míg az eljárást eredménytelenné nyilvánító és lezáró végzés ellen nincs helye fellebbezésnek.⁹

⁶ r Pp. 127. § (2)-(5) bek.

⁷ Pp. 167. § (4) kifejezetten kizárja, hogy bírósági titkár az egyezség jóváhagyása tárgyában határozatot hozzon, bár ez álláspontom szerint ez a Pp. 11. § alapján is levezethető

⁸ Wopera Zsuzsanna, Kommentár a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényhez

⁹ Pp. 167. § (5) bek., 365. § (2) bek. b) pont]

1.1.2. A közvetítői eljáráshoz kapcsolódó egyezségi kísérlet egyes szabályai

A közvetítői eljáráshoz kapcsolódó egyezségi kísérlet esetében lényeges, hogy még nincs a felek között polgári peres eljárás, és a cél éppen az, hogy erre ne is kerüljön sor. A peren kívüli egyezségi kísérlet hatályos szabályozása abból indult ki, hogy egyes esetekben kötelező, más esetekben a felek számára lehet fontos, hogy a közvetítői eljárás igénybevétele után a bíróság „szentesítse” az egyezségüket. Egy válási mediáció nehezen elképzelhető a bíróság (utólagos) közreműködése nélkül, de egy bérleti díj tartozás megfizetése, vagy a kk. gyermekkel való kapcsolattartás rendezése is felvetheti azt az igényt, hogy a későbbiekben a kikényszeríthetőség ténye, a végrehajthatóság is megerősítse azt. A közvetítői eljárás során kötött megállapodás alapján ugyanis nem állítható ki végrehajtható okirat.¹⁰ E körben érdemes lenne megvizsgálni, hogy milyen feltételek mellett képzelhető el a megállapodás közjegyzői okiratba foglalása, megteremtve ezzel a végrehajthatóságot.

A bírósághoz benyújtandó egyezségi kísérletre idézés iránti kérelemhez csatolni kell a közvetítői eljárásban született megállapodást. Az eljárásban a Pp. szabályai szerint hiánypótlásnak is helye van¹¹ Az egyezségi kísérlet gyorsaságának garanciája, hogy a határnapját a bíróság a kérelem beérkezésétől számított harminc napon - közös kérelem esetén tizenöt napon - belüli időpontra tűzi ki. A bíróság a felek egyezségét jegyzőkönyvbe foglalva dönt a jóváhagyásról (megtagadásáról). Ezen nemperes eljárás alapja tehát a közvetítői eljárásban megkötött egyezség, ezért ki kell emelni, hogy *a felek csak azzal egyező tartalommal* köthetnek egyezséget. Ebből azonban az is következik, hogy a felek közötti vitás kérdések nem a bíróság előtt, nem a bíró közrehatása, pervezetése mellett, hanem a közvetítői eljárásban dőlnek el. A közvetítői eljárásban a mediátornak a felek megállapodását abból a szempontból nem kell vizsgálnia, hogy az megfelel-e az ítélet hatályú egyezséget jóváhagyó végzés követelményeinek, illetve végrehajtható-e. Álláspontom szerint mégiscsak praktikus, ha a mediátor annak tudatában működik közre a megállapodás létrejöttében, hogy utóbb egészben vagy részben bírói egyezségbe foglalható legyen.

¹⁰ lsd.: a bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény (Vht.) 15. §

¹¹ Pp. 248. § (1) és Pp. 176. § (1)

Kertész Tibor a Mediáció a gyakorlatban című könyvében, azonban úgy foglalt állást, hogy az a fontos, hogy a megszülető megállapodás a felek közös munkájának az eredménye legyen. Hiszen, ha ők maguk kötötték, a tartalmával egyetértenek, minden fontos szükségletükre választ ad.¹² Nem fontos, hogy a mediátor annak a szakterületnek az ismerője legyen, amelyben a felek vitájukkal hozzá fordulnak, hanem az a fontos, hogy magát a mediáció folyamatát és az alkalmazható technikákat készségszinten ismerje és gyakorlattal rendelkezzen.¹³

Abban az esetben, ha a felek az ilyen alapokon létrejött megállapodásukat utóbb a bíróságon, egyezségként történő jóváhagyás végett kívánják előterjeszteni, akkor álláspontom szerint célszerű, ha az egyezségi kísérletet megelőző (piaci) mediáció során közreműködik a közvetítés folyamatában olyan szakember, aki az adott ügýtípus vonatkozásában tisztában van azzal is, hogy milyen kérdésekben kell a feleknek egyezsége jutniuk, és milyen tartalmi kritériumoknak kell megfelelnie egy ítélet hatályú egyezséget jóváhagyó határozatnak. Lehetőség van hiánypótlásra is, de a bíróság által kibocsátott hiánypótlási felhívás megítélésem szerint már túlmutat a felek konszenzusos magán autonómiáján. Bontóperben az egyezséget jóváhagyó végzés nehezen elképzelhető a törvényben meghatározott kötelező kérdésekben való egyezség nélkül. Igaz tehát, hogy a felek magán autonómiájából fakadhat az egyezség, azonban ennek külső - célszerűségi -- korlátja mégis az, hogy ha a felek számára szükséges, hogy azt a bíróság jóváhagyja, akkor kötöttebb, hogy mi kerülhet az egyezségbe. Szélsőséges példával élve: a kutya sétáltatás kötelezettségének a felek között történő heti beosztása semmilyen körülmények között nem lesz határozatba foglalva, míg a gyermektartásdíj fizetési kötelezettség, vagy a kiskorú gyermekkel való kapcsolattartás kérdése igen, mégpedig a törvényben szabályozott feltételek megléte esetén.

Bár a témánk szempontjából nem lényeges, mégis ehelyütt érdemes kiemelni azt is, hogy a fél - mielőtt egy hosszadalmas polgári pert indítana -, a perre egyébként hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bíróságon a Pp. 168. § alapján akkor is kérheti az egyezségi kísérletre idézést, ha nem jött létre a közvetítői eljárásban megállapodás, vagy akár közvetítői eljárás sem volt folyamatban. Ráadásul ennek az eljárásnak az illetékkötelezettsége kedvezőbb, mintha keresetet terjesztene elő. Ennek ellenére ez a jogintézmény a gyakorlatban elhanyagolható szerepet kap, a felek nagyon ritkán

¹² Kertész Tibor, Mediáció a gyakorlatban, Bíbor Kiadó, 2010., 12. o.

¹³ Kertész, 13. o.

élnék vele, a polgári jogvitákban a bírói út igénybevétele esetén az általános forma a keresettel történő perindítás.

I.1.3. Az egyezségi kísérletre idézés gyakorisága

Az Országos Bírói Hivatal (OBH) adatszolgáltatásán alapuló táblázat összevontan kezeli a *közvetítői eljáráshoz kapcsolódó* [Pp. 167. §] és a *közvetítői eljárás nélküli* [Pp. 168. §] egyezségi kísérlet adatait. Tehát ezek az alacsony számok az I. 1. 1. pontban bemutatott jogintézmény mellett tartalmazzák az egyezségi kísérletnek azt a formáját is¹⁴, amikor a felek között nem volt közvetítői eljárás, de a kereset előterjesztése előtt az igényt érvényesítő fél egyezségi kísérletre idézés iránt terjeszti elő a kérelmét. Megállapíthatjuk, hogy ez a jogintézmény ritkábban kerül alkalmazásra, mint amennyi lehetőséget rejt, ugyanakkor a tendencia határozottan emelkedő.¹⁵ A vizsgált időszak a rPp. hatálya alatt indult ügyek számát is tartalmazza, hiszen a 2016. és 2017. évben még kizárólag a rPp. hatálya alatt indult eljárás. Ebből az is következik, hogy 2016-ban a rPp. hatálya alatt majdnem harmadannyi ügy indult, mint 2021-ben, az (új) Pp. hatálya alatt.

Egyezségi kísérletre idézés			
Év	Érkezett ügyek száma	Befejezett ügyek száma	ebből
			jóváhagyással*
2016	410	421	212
2017	366	359	209
2018	442	450	308
2019	718	693	471

¹⁴ Pp. 168. §

¹⁵ Az Országos Bírósági Hivatal XII. B.8/4. számú, 2022. január 24. napján - egyedi megkeresés alapján - teljesített adatközlése

2020	724	724	466
2021	1070	1031	595
Összesen	3730	3678	2261

1.2. Közvetítői eljárás és polgári peres eljárás. A bíró közvetítői eljárásról szóló tájékoztatási kötelezettsége és lehetősége

Az eddigiekben azt az esetet tekintettük át, amikor a közvetítés megelőzi vagy helyettesíti a polgári peres eljárást. A közvetítői eljárás azonban időben nem mindig előzi meg a pert. Az is elképzelhető, hogy az egyik fél már benyújtotta a perfelvételre alkalmas keresetlevelet, a bíróság pedig közölte azt az alperessel, és beállt a perindítás hatálya. Semmi nem zárja ki, hogy ezt követően is közvetítőhöz forduljanak a felek. Még akkor sem késő, amikor az alperes már előterjesztette az érdemi védekezést tartalmazó ellenkérelmét, a bíróság pedig - további írásbeli perfelvétel elrendelése nélkül - kitűzte a perfelvételi tárgyalást, vagy éppen a per már átfordult az érdemi tárgyalási szakba.

A bíró szerepe pedig hangsúlyos abban a tekintetben, hogy a tárgyaláson e körben megtett tájékoztatásával „kiterelheti” a feleket a perből.

1.2.1. A közvetítés lehetőségéről szóló kötelező bírói tájékoztatás a perfelvételt lezáró végzés meghozatala előtt [Pp. 195.§]

Azzal, hogy a jogalkotó bevezette az osztott perszerkezetet, az eljárást - a perindítási és a perelőkészítési szakaszt követően - perfelvételi és érdemi tárgyalási szakra osztotta fel. A két szakaszban eltérő a felek nyilatkozattételi (pl. keresetváltogatás, bizonyítási indítvány) lehetősége. A két szakasz a perfelvételt lezáró végzés meghozatalával különül el egymástól.

Az osztott perszerkezetű polgári perben a perfelvétel lezárása nagyon fontos cezúra, hiszen a felek perbeli nyilatkozatai alapján ekkor válik kialakulttá a jogvita tartalma, de ekkor már az érdemi tárgyalási szakban lefolytatandó bizonyítás keretei is előre láthatóak, hiszen a feleknek - főszabály szerint - a bizonyítási indítványukat is elő kell adni. Mielőtt a bíróság áttér az érdemi tárgyalási szakra, a perfelvételt lezáró végzés meghozatalát *megelőzően* a tárgyaló bíró - ha annak sikerére esély mutatkozik - megkísérli a felek között az egyezség létrehozását. Ekkor a bíró a tárgyaláson - kötelezően - tájékoztatást nyújt a közvetítés igénybevételének lehetőségéről, módjáról és előnyeiről, az esetleges közvetítői eljárásban létrejött megállapodás bírósági egyezségbe foglalásának lehetőségéről, és ehhez kapcsolódóan a polgári peres eljárás szünetelésének a szabályairól.¹⁶

Érdemes észrevenni, hogy a Pp. 195. § nyelvtani értelmezéséből az is következik, hogy amíg a jogalkotó azzal a fordulattal, hogy „*ha annak sikerére esély mutatkozik*” a bíró belátására bízta az egyezség megkísérlését, addig a közvetítői eljárással összefüggésben minden esetben tájékoztatási kötelezettséget telepített a bíró részére.

Megítélésem szerint ez az a „vészkijárat” tehát, ahol a felek (egyezséggel, közvetítői eljárással és/vagy szüneteléssel) kiséválhatnak a perből a bizonyítási eljárást megelőzően, megspórolva ezzel például egy költséges szakértői bizonyítást, vagy „méréskelhetik” az illetékfizetési kötelezettségüket. Amennyiben az egyezség (akár a perfelvételi tárgyaláson a bíró előtt, akár a közvetítésben, akár a szünetelés időtartama alatt a felek maguk egyeznek meg) létrejön, a polgári peres eljárás illetékének 10%-os mértékű mérséklésére van lehetőség¹⁷ Ebben az esetben ugyanis az illetéket megfizetett fél - külön eljárásban - az adóhatóságtól visszaigényelheti a polgári peres illeték 90%-át, amely például egy magas pertárgy-értékű kötelmi jogi követelést tartalmazó peres eljárásban jelentős összeg is lehet, és pergazdaságossági szempontból megfontolandó.

Fontos hangsúlyozni, hogy az egyezség megkísérlésével ellentétben - megegyezési hajlamtól függetlenül - a bíróság köteles az eljárás ezen pontján a közvetítésről tájékoztatni a feleket és ezzel a közvetítés igénybevétele felé terelni őket, legalábbis annak előnyeit bemutatni a feleknek. Wopera

¹⁶ Pp. 195. §

¹⁷ Itv. 58. § (1) a) ad)

Zsuzsanna a Kommentárban kiemeli, hogy ennek a tájékoztatásnak mind a bírósági, mind a piaci közvetítésre ki kell terjednie, valamint tájékoztatni kell a feleket arról is, hogy a közvetítés időtartamára a Pp. 121. § (1) bekezdés a) pontja szerint az eljárás szünetelésében állapotodhatnak meg.¹⁸ Ezt meghaladóan viszont már a tárgyalást vezető bíró attitűdje kerül előtérbe, mivel az már a bíró megítélésére van bízva, hogy ezt a tájékoztatást hogyan teszi meg. Megérzi-e azt, ha a felek közötti konfliktus valójában nem az, amit „becsatornáztak” a kereseti kérelemben, és az ellenkérelemben, illetve a felek egyedi konfliktusa valójában nem csak és kizárólag abban a jogcímben testesül meg, amelyet a jogi képviselő - eredményességi célkitűzés okán - a perbe hozott; van-e személyes meggyőződése arról, hogy a mediáció általában hatékony és jó, illetve milyen ügy típusban és mikor lehet eredményes, és érzékeli-e, hogy a felek aktuális per iránti elkötelezettsége mekkora.

Ez a tájékoztatás semmiképpen nem merülhet ki abban, hogy a tárgyalási jegyzőkönyv előre megszerkesztett minta tartalmazza a jogszabály szövegét, amelyet a bíró felolvas, mielőtt lezárja a perfelvételt. Megítélésem szerint ezt a tájékoztatást az egyedi ügyre alkalmazva, célzottan kell elővezetni, és abból a minimumból kell kiindulni, hogy a fél nem is ismeri a közvetítés intézményét, nem tudja, hogy mi is ez a számára egyébként előnyöket rejtő lehetőség, és ez speciálisan a saját jogvitájában miért lehet jó.

Egyezség hiányában, de megállapodási hajlandóság esetében a Pp. 121. § (1) bekezdésének a) pontja szerinti szünetelés mellett a folyamatban lévő peres eljáráshoz kapcsolódóan a felek akár a bírósági, akár a piaci közvetítést is igénybe vehetik. Egyezség létrejötté esetén a felek a Pp. 239. §-a alapján az egyezségük bírósági jóváhagyását kérhetik a perben, és ezzel a megállapodás kikényszeríthetősége is megteremtődik. Ha azonban a felek között nem jött létre (jóváhagyásra alkalmas) egyezség, és a felek a közvetítői eljárás igénybevétele érdekében avagy egyéb okból a szünetelést nem kérték, valamint a halasztásnak egyéb oka sem áll fenn, a bíróságnak a Pp. 196. §-a alapján át kell térnie az érdemi tárgyalásra.

¹⁸ Wopera Zsuzsanna, Kommentár a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényhez

1.2.2. A közvetítés lehetőségéről szóló tájékoztatás, a bíró választása szerint [Pp. 128. § (1)]

A bíróság a per bármely szakaszában megkísérelheti, hogy a felek a jogvitát vagy a vitás kérdések egy részét egyezséggel rendezzék. A bíróság - ha annak sikerére esély mutatkozik, különösen, ha a felek bármelyike kéri - tájékoztatja a feleket a közvetítői eljárás lényegéről, igénybevételeinek lehetőségéről, feltételeiről és ezzel összefüggésben a szünetelés szabályairól. Ha a felek a közvetítői eljárás során megállapodást kötnek, azt a szünetelés időtartamán belül a bírósághoz egyezségként történő jóváhagyás végett benyújthatják. Ebben az esetben a bíróság az eljárást folytatja és a Pp. 239. § (1) bekezdése szerint jár el.

Az 1.2.1. címben bemutatam, hogy a polgári peres eljárás egy pontján, nevezetesen a perfelvétel lezárása előtt, a tárgyalást vezető bírónak *kötelezettsége* a közvetítésről szóló tájékoztatást a felek részére megadni. A jogalkotó a bírói mérlegelés körébe utalva lehetővé tette azt is, hogy a tárgyalást vezető bíró a per bármely szakaszában megkísérelje a felek közötti egyezség megkötését. Ez nem csak oly módon lehetséges, hogy a felek a bíró előtt egyezséget kötnek, és azt a bíró jóváhagyja, hanem a közvetítői eljárás során is.

A Pp. rendszerében azonban nem szabad eltévedni, ezért itt érdemes kiemelni, hogy a Pp. 238-239. §-a már nem az 1.1. pontban ismertetett pert megelőző nemperes eljáráshoz kanyarodik vissza, hanem a per során megkötött egyezség szabályait tartalmazza. Itt tehát már a felek minden esetben perben állnak. A bíróság pedig a per bármely szakaszában - így a perfelvételi szakban is - megkísérelheti, hogy a felek a jogvitájukat vagy annak egy részét egyezséggel rendezzék. Akár úgy is létrejöhet, hogy közvetítői eljárásban kötnek egyezséget.

Kérdés, hogy a Pp. 195. §-a és a Pp. 238. §-a milyen viszonyban áll egymással. A Pp. koncepciója szerint az új törvény egyik fontos jogalkotói célkitűzése a perelterelést és a felek közti megegyezést előmozdító szabályok megalkotása. A Pp. 195. §-a, mely a perfelvétel lezárását megelőzően a bíróság kötelezettségévé teszi, hogy kísérelje meg a felek között az egyezség létrehozását, úgy tekinthető, hogy e jogszabályi rendelkezés az egyezségkötés jelentőségét és fontosságát megerősítő, a perbeli egyezséget előmozdító rendelkezés.¹⁹

¹⁹ Wopera Zsuzsanna, Kommentár

Megítélésem szerint a két rendelkezés nem azonos, hiszen a Pp. 195. § alapján a perfelvételt lezáró végzés meghozatala előtt a bírónak kötelezettsége a feleket tájékoztatni, míg a Pp. 238. § alapján ez csak feltételes lehetőség. Viszont álláspontom szerint a Pp. 238. § alapján a bíró miután megnyitja a perfelvételi tárgyalást, számba veszi a megjelenteket, rögtön tájékoztathatja is a feleket a közvetítésről, ha a keresetlevél és az ellenkérelem, avagy a további írásbeli perfelvétel során keletkezett perfelvételi iratokból kirajzolódik, hogy ez eredményre vezethet.

Ha azonban a bíró úgy ítéli meg, hogy az egyezségkötésre, illetve a közvetítésre esély nem mutatkozik, és a felek sem kérik - nem nyújt tájékoztatást az eljárás korábbi szakaszában, a felek csak a perfelvételi tárgyalás legvégén, a perfelvételt lezáró végzést közvetlenül megelőzően hallanak először (és lehetséges, hogy utoljára) a közvetítői eljárásról. Az is lehetséges, hogy a bíró meggyőződése szerint a közvetítés nem vezet eredményre, és nyilván a tájékoztatását is ehhez az előfeltevéséhez igazítja. A jogszabály ugyanis nem ad útmutatást arra nézve, hogy mit kell tartalmaznia ennek a tájékoztatásnak. Ráadásul onnan is meg lehet közelíteni a kérdést, hogy egy eredménytelen közvetítés, csak indokolatlanul megnyújtja a pertartamot, miközben az időszerűség az egyik fő követelmény az igazságszolgáltatással szemben.

Ha később, az érdemi tárgyalási szakban a bíró mégis arra az álláspontra helyezkedik, hogy alkalmas lehet a felek jogvitája (vagy annak egy részkérdése) a közvetítésre, és meg is adja az erre vonatkozó egyediesített tájékoztatást, lehetséges, hogy a felek konfliktusa tekintetében ez már késő. Nem nehéz belátni azt, hogy a tulajdonképpeni bizonyítás szakaszában a peres felek legfőbb motivációja már az, hogy a kereset megalapozottságát, illetve annak megalapozatlanságát a bíró számára hitelt érdemlően bemutassák. Az eszközök nagyon változatosak a felek számára, hiszen okiratokat, tanúkat, szakértőt hozhatnak a perbe. Alapvetően ez is három szereplős viszony tehát (felperesi oldal-alperesi oldal-bírói oldal), de a dinamika teljesen más, hiszen versengő attitűdre kényszerülnek a felek.

1.2.3. A bíró speciális tájékoztatási kötelezettsége [Pp. 456.5]

A Pp. a polgári peres eljárás általános szabályaihoz képest speciális rendelkezéseket tartalmaz a XXXIII. fejezetben szabályozott házassági perek körében.

A jogalkotó a házassági bontóperben a perfelvételi tárgyalás különös szabályai között helyezte el azt a rendelkezést, hogy a bíróság a per bármely szakaszában, különösen a perfelvételi tárgyaláson, megkísérli a felek békítését. Ezt meghaladóan pedig - a békítés körében -- köteles a felek figyelmét felhívni a közvetítői eljárás igénybevételének lehetőségére és előnyeire.

Ez a rendelkezés a perfelvételi végzés meghozatala előtti tájékoztatási kötelezettséggel rokon, azonban azzal a többlettel tartalommal, hogy erre a per bármely szakaszában sor kerülhet, illetve a felek figyelmét fel is kell hívni a közvetítői eljárás előnyeire. Egy kissé parttalannak tűnhet ez a szabályozás, hiszen elég változatos és szubjektív lehet, hogy melyek ezek az „előnyök”, vagy éppen az, hogy hogyan kell a „figyelmet felhívni”. Ezt a kérdést megítélésem szerint a bírói kompetencia jól kitöltheti. A nagyobb probléma inkább abban rejlik, hogy a perfelvételt lezáró végzés meghozatala előtt már lehetséges, hogy elkéstünk, hiszen az előnyök talán éppen akkor lennének érvényesíthetők, mielőtt a felek alperesi és felperesi pozícióba lépve csatába indulnak. Talán még éppen a keresetlevél benyújtása előtt.

Hiszen a feleknek a kapcsolatuk (házasságuk) befejezéseképpen, egy bontóperben nem kevesebb kérdésben kell megegyezniük, mint a közös gyermek tekintetében a szülői felügyelet gyakorlása, a különélő szülő és a gyermek közötti kapcsolattartás, a gyermek tartása, a házastársi közös lakás használata.²⁰ Ezt meghaladóan pedig még rengeteg rendezésre váró kérdés merülhet fel, a felek egyedi életviszonyai és szükségletei alapján. Ez pedig mind-mind közvetítésre alkalmas kérdés.

²⁰ Ptk. 4:21.§ (3)

1.2.4. A peres eljárás további menete a közvetítés igénybevétele esetén (szünetelés)

Amennyiben a felek akár a bírói tájékoztatás alapján, akár attól függetlenül úgy döntenek, hogy közvetítói eljárást kívánnak igénybe venni, és ennek érdekében az eljárás szünetelését kérték, akkor a megállapodást követően -- az eljárás folytatására irányuló kérelmük mellett -, a Pp. szünetelésre vonatkozó szabályainak a keretei között bármikor kérhetik az egyezség (vagy annak egy része) bíróság általi jóváhagyását.²¹

Annak természetesen e körben nincs akadálya, hogy a felek egyezsége ne valamennyi, a perben vitás kérdésre, hanem azoknak csak egy részére terjedjen ki (részegyezség).

A perbeli egyezségkötésre tehát végülis két módon kerülhet sor: az egyik esetben a felek a megkötni kívánt egyezséget a bíróság elé terjesztik (pl. a tárgyalás során jegyzőkönyvbe mondják), a másik esetben a per megindítása után igénybe vett közvetítói eljárást követően kötnek a felek a bíróság előtt egyezséget (pl. a közvetítésben írásba foglalt megállapodás benyújtásával). Fontos hangsúlyozni, hogy a közvetítói eljárásban kötött megállapodás alapján a Vht. 15. §-a alapján nem állítható ki végrehajtható okirat, míg a bíróság által jóváhagyott egyezség alapján igen.²²

A rPp. lehetővé tette, hogy a felek egyezsége kiterjedjen a perbe vitt igényt meghaladó jogosultságra és kötelezettségre is, a jelenlegi szabályozásból következően azonban a perbeli egyezség tárgya csak a perbeli jogvita, a perben érvényesíteni kívánt igény lehet. A bíróság tehát nem valószínű, hogy a közvetítói eljárásban megszületett megállapodás minden pontját jóváhagyhatja. Így előállhat az a nem túl szerencsés helyzet is, hogy a közvetítói eljárásban megszületett megállapodás egy része végrehajtható lesz, egy része pedig nem.

Természetesen nem is lehet minden kérdést egyezséggel rendezni, A Pp. 459. § (1) bekezdéséből következően a házasság érvénytelensége és felbontása tárgyában a felek egyezséget nem köthetnek, e kérdésekben a bíróság mindig ítélettel határoz.

²¹ Pp. 121.§ - 122. §

²² Vht. 15. § (1) c)

Kanyáriné Tuska Mariann - gyakorló mediátorként - arra tett javaslatot, hogy a családjogi, kártérítési, munkajogi és tulajdoni pereket tárgyaló bírókat meghatározott időszakoként érdemes tájékoztatni ismételten a bírósági közvetítői eljárás igénybevételéről, és annak igénybevétele esetén a bíró munkaterhének csökkentéséről. Emellett célszerűnek tartaná a hiánypótló végzés vagy az idéző végzés mellé a feleknek tájékoztatást küldeni a bírósági mediációs eljárás lényegéről, annak igénybevételéről, hogy a felek már az első bírósági tárgyaláson „képben legyenek”.²³

1.2.5. Az önkéntes bírósági közvetítés statisztikai adatai

Az OBH az önkéntes bírósági közvetítői ügyek országos érkezéséről szóló adatszolgáltatása alapján²⁴ jól látható az önkéntes közvetítői ügyek tekintetében a csökkenés. Természetesen a családjogi ügyek körében a legmagasabb az érkezés. A kapcsolattartás végrehajtása, és gazdasági perek körében 2020. előtt nem volt érkezett ügy, azonban 2020. utáni időszak érkezése elenyésző, pedig a kapcsolattartás végrehajtása körében - a II. részben kifejtettek alapján -- megítélésem szerint komoly szerepe lehetne.

A 2017-2021. év közötti időszakban érkezett és befejezett önkéntes közvetítői eljárások száma										
	2017		2018		2019		2020		2021	
	Érk	Bef	Érk	Bef	Érk	Bef	Érk	Bef	Érk	Bef
Önkéntes közvetítői ügy családjogi perekben	731	700	569	638	481	469	321	339	310	343
Önkéntes közvetítői ügy egyéb polgári perekben	362	402	244	297	148	148	125	106	119	134

²³ Kanyáriné Tuska Mariann: Bírósági közvetítés a peres eljárások és a jó gyakorlatok tükrében, Jogelméleti Szemle 2016/1. 13. o.

²⁴ Az Országos Bírósági Hivatal XII. B.8/4. számú, 2022. január 24. napján - egyedi megkeresés alapján - teljesített adatközlése

Önkéntes közvetítői ügy gazdasági perekben	24	21	22	27	17	15	18	19	19	13
Önkéntes közvetítői ügy kapcsolattartás végrehajtása ügyekben	0	0	0	0	0	0	2	1	9	7
Önkéntes közvetítői ügy közigazgatási perekben	0	0	0	0	0	0	4	3	1	2
Önkéntes közvetítői ügy munkajogi perekben	94	96	56	58	38	41	29	29	20	23

1.3. A „kötelező” közvetítői eljárás (a bíró megítélésén alapuló „kötelezés” a közvetítői eljárás igénybevételére)

Az 1.2. fejezetben az önkéntességen alapuló közvetítést jártuk körül. Ez esetben - a bíró által megtett tájékoztatás hatására vagy attól függetlenül - a közvetítői eljárás lefolytatása iránti kérelmet a vitában érintett fél (vagy közös kérelem esetén a felek) a magánautonómiájuk alapján terjesztik elő, erre őt (őket) semmilyen határozat vagy jogszabály nem kötelezi. Ezzel szemben a kötelezéssel induló, ún. „kötelező” közvetítői eljárás lefolytatása iránti közös kérelem előterjesztésére a bíróság végzésben kötelezi a feleket az alapügy egyidejű felfüggesztése mellett.²⁵ Bár a kötelező közvetítés esetében is a feleknek kell kérelmüket „önkéntesen” előterjeszteni, ennek elmaradása azonban - a kötelezésre tekintettel - számukra hátrányos következményekkel járhat.

²⁵ Pp. 124. § (1)

1.3.1. A „kötelező” közvetítői eljárás (anyagijogi) szabályozása

Mindeddig a Pp. rendelkezéseit vizsgáltuk, és eljárásjogi oldalról vettük szemügyre a közvetítést. Az eljárásjogi rendelkezéseket azonban anyagi jogi tartalommal tölti fel és erősíti meg a jogalkotó, amikor egy speciális pertípusban - a szülői felügyelet gyakorlásának rendezése iránti perben - megteremti a közvetítésre kötelezés lehetőségét.

A Ptk. 4:172. § alapján ugyanis a bíróság indokolt esetben kötelezheti a szülőket, hogy a szülői felügyelet megfelelő gyakorlása és az ehhez szükséges együttműködésük biztosítása érdekében - ideértve a különélő szülő és a gyermek közötti kapcsolattartást - közvetítői eljárást vegyenek igénybe.²⁶ Fontos kiemelni, hogy ezen esetben a felek a szülői felügyelet gyakorlása iránt folyamatban lévő perben sem minden esetben, és nem jogszabály erre irányuló rendelkezése alapján, hanem a bíró megítéléséből eredően, kötelezést tartalmazó végzés folytán jutnak abba a helyzetbe, hogy közvetítői eljárásban részt vegyenek. Láttuk, hogy a bírónak a Pp. alapján lehetősége van - gyakorlatilag az eljárás bármely szakában - a Pp. alapján erről tájékoztatni, a Ptk. alapján pedig erre kötelezni a feleket. Ha azonban a bíró ezt nem tartja indokoltnak, akkor minden vitás kérdést a polgári perben rendez.

A Ptk. tehát a peres eljárás mellett - de a jogalkalmazó belátásához kötötten -- az ún. kötelező közvetítésre ad lehetőséget: a bíróság akkor kötelez, ha úgy látja, hogy ettől eredmény várható. A jogintézmény célja a Ptk. Kommentár szerint szolgálhatja a szülők közötti együttműködés elősegítését, a kapcsolattartás jobb működését, de egyáltalán a szülői felügyelet megfelelő gyakorolhatóságát.

1.3.2. A „kötelező” közvetítői eljárás eljárásjogi szabályozása

A kötelező közvetítői eljárás eljárásjogi jogszabályi háttere a Kvtv. IV/B. fejezetében került szabályozásra. A bíróság a végzésben arra kötelezi a feleket, hogy vitájuk megállapodással történő lezárása céljából legalább egy közvetítővel együttműködjenek.²⁷ A kötelezést tartalmazó határozat

²⁶ Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (Ptk.) 4:172. §-a

²⁷ Kvtv. 38/C. §

közlésétől számított 15 napon belül a felek kötelesek közösen a közvetítőhöz fordulni és legalább az első közvetítői megbeszélésen részt venni.

A közvetítői eljárást az Igazságügyi Minisztérium nyilvántartásába felvett közvetítő (piaci mediátor) felkérésre a felekkel kötött megállapodás alapján, vagy bírósági közvetítő (vagyis közvetítői kijelöléssel rendelkező bíró vagy bírósági titkár) kérelemre folytathatja le. Az IM nyilvántartásába felvett közvetítő által lefolytatott közvetítői eljárásért (ún. piaci mediáció) a közvetítővel kötött megállapodás szerinti díjat kell fizetni, a bírósági közvetítői eljárásért sem illetéket, sem díjat nem kell fizetni.

A felek megítélésére és anyagi helyzetére van bízva, hogy a piaci, vagy a bírósági közvetítést választják. Bírósági közvetítést azonban - a közvetítői szakmai képzés elvégzésének igazolását követően - csak kijelölt bírósági titkár, bíró, és rendelkezési állományba helyezett bíró végezhet,²⁸ tehát amennyiben a felek ezt a formát választják, a vita, a konfliktus a bírósági szervezetrendszeren (és épületen) belül marad.

Amint arra az I. 2. 4. címben is utaltam, a közvetítői eljárás lefolytatása a pert egyébként nem érinti, de a két eljárást - azok eltérései miatt - nem célszerű párhuzamosan folytatni a kötelező közvetítés esetében sem. A közvetítői eljárás lefolytatása érdekében a felek a peres eljárás szünetelését kérhetik a Pp. 121. § (1) bekezdésének a) pontja értelmében. Az eljárás a felek szünetelésre vonatkozó kérelem bejelentésétől az eljárás folytatása iránti kérelem előterjesztéséig, de legfeljebb négy hónapig tart. Vagyis: „leszünetelünk négy hónapra, és legfeljebb majd folytatjuk”.

1.3.3. Előfeltétele-e az önkéntesség a közvetítésnek?

„A közvetítés e törvény alapján lefolytatott olyan sajátos permegelőző vagy bírósági, illetve hatósági eljárás befejezését elősegítő, egyeztető, konfliktuskezelő, vitarendező eljárás, amelynek célja - összhangban az 1. § (1) bekezdésében foglaltakkal - a vitában érdekelt felek kölcsönös megegyezése alapján a vitában nem érintett, harmadik személy (a továbbiakban: közvetítő) bevonása mellett a

²⁸ Kvtv. 38/A §

felek közötti vita rendezésének megoldását tartalmazó írásbeli megállapodás létrehozásának elősegítése.”²⁹

A közvetítésnek a Kvtv. 2. § szerinti normatív fogalmából nem következik az önkéntesség. A felek magánautonómiája ebben a definícióban csupán akként vezethető le, hogy a jogalkotó beemelte a „kölsönös megegyezés” követelményét. A fogalom meghatározás alapján a kötelező eljárásban is lehetséges a kölsönös megegyezésen alapuló megállapodás létrehozatala, vagyis a kötelező közvetítés illeszkedik a Kvtv. tágan meghúzott fogalomrendszerébe.

Az OBH adatszolgáltatásán alapuló táblázat szemlélteti, hogy 2017. és 2021. év között hány bírósági közvetítói ügy indult, és abból mennyi volt a kötelező, és mennyi volt önkéntes. (Ebben a kimutatásban természetesen nem szerepel az ún. piaci mediátor előtt zajló közvetítés). A táblázatból jól látható, hogy az indult ügyek nagyobb aránya önkéntes alapú, de az is kiolvasható, hogy az ügyek alig fele fejeződik be megállapodással. 2021-ben - országosan -- a családjogi perekben mindösszesen 81 önkéntes közvetítói eljárás fejeződött be megállapodással.³⁰

A 2017-2021. év között befejezett közvetítói eljárások száma, befejezőmód szerinti bontásban					
	2017	2018	2019	2020	2021
Kötelező közvetítés	545	476	470	378	469
a lefolytatott eljárás megállapodás nélkül fejeződött be	180	166	166	142	205
a lefolytatott eljárásban megállapodást kötöttek	168	163	167	122	141

²⁹ Kvtv. 2. §

³⁰ Az Országos Bírósági Hivatal XII. B.8/4. számú, 2022. január 24. napján - egyedi megkeresés alapján - teljesített adatközlése

egyéb módon befejeződött ügy	197	147	137	114	123
Önkéntes közvetítói ügy családjogi perekben	700	638	469	339	343
a lefolytatott eljárás megállapodás nélkül fejeződött be	190	174	156	134	151
a lefolytatott eljárásban megállapodást kötöttek	267	200	154	100	81
egyéb módon befejeződött ügy	243	264	159	105	111
Önkéntes közvetítói ügy egyéb polgári perekben	402	297	148	106	134
a lefolytatott eljárás megállapodás nélkül fejeződött be	50	49	53	30	64
a lefolytatott eljárásban megállapodást kötöttek	80	35	19	16	20
egyéb módon befejeződött ügy	272	213	76	60	50
Önkéntes közvetítói ügy gazdasági perekben	21	27	15	19	13
a lefolytatott eljárás megállapodás nélkül fejeződött be	4	4	4	0	5
a lefolytatott eljárásban megállapodást kötöttek	4	3	0	0	2
egyéb módon befejeződött ügy	13	20	11	19	6
Önkéntes közvetítói ügy kapcsolattartás végrehajtása ügyekben	0	0	0	1	7
a lefolytatott eljárás megállapodás nélkül fejeződött be	0	0	0	0	2
egyéb módon befejeződött ügy	0	0	0	1	5

Önkéntes közvetítói ügy közigazgatási perekben	0	0	0	3	2
a lefolytatott eljárás megállapodás nélkül fejeződött be	0	0	0	1	0
a lefolytatott eljárásban megállapodást kötöttek	0	0	0	1	0
egyéb módon befejeződött ügy	0	0	0	1	2
Önkéntes közvetítói ügy munkajogi perekben	96	58	41	29	23
a lefolytatott eljárás megállapodás nélkül fejeződött be	14	16	14	7	5
a lefolytatott eljárásban megállapodást kötöttek	22	9	13	8	6
egyéb módon befejeződött ügy	60	33	14	14	12
Összesen	176	149	114	875	991

A közvetítói eljárás érdemi lefolytatása, és a felek kölcsönös megegyezése alapján a megállapodás létrehozatala - amely a közvetítói eljárás fő célja - természetesen nem kötelező. A felek kötelezettsége odáig terjed, hogy a felek lépéseket tegyenek a közvetítés kezdeményezése érdekében, e körben együttműködjenek, azaz közvetítőt keresnek, és az első közvetítói ülésen megjelennek.

Álláspontom szerint közvetítói eljárás elképzelhetetlen a felek erre irányuló szándéka, elköteleződése, és a felek önkéntes „bennfoglaltsága”, bevonódása nélkül. A közvetítés célja a felek szabad akaratából megkötött, a felek belső meggyőződésének megfelelő - a felek valódi szükségleteinek a feltárását követő -- megállapodás létrehozatala, ezért a kötelezés a közvetítésben való érdemi részvételre már nem terjedhet ki. Ha tehát a felek az első közvetítói megbeszélésen

részt vesznek, de a közvetítés megindításához szükséges közös nyilatkozatot nem teszik meg, nincs a felekre nézve hátrányos eljárási következménye. A felek kötelezettsége tehát abban kimerül, hogy megjelenjenek, és a Kvtv. 38./H. § (2) bekezdése szerint igazolniuk kell a perben, hogy a közvetítői eljáráson megjelentek.

Akkor ez mire jó? Négy hónapra megpihennek a felek és a bíró? Az biztos, hogy a bírósági statisztikában generálódik egy befejezés a szünetelés alapján, és egy új ügyérkezés az eljárás esetleges folytatása alapján. De a kötelező közvetítés ebben a formájában nagyrészt alkalmatlan arra, hogy betöltse a valódi szerepét.

Az OBH 2022. adatszolgáltatása³¹ alapján országos szinten nagyon alacsony (és csökkenő tendenciát mutat) a bírósági közvetítői ügyek száma, és 2021-ben mindösszesen 452 ügy érkezett. Ebből azért nehéz lenne egyértelműen következtetni a jogintézmény súlytalanságára, mivel a felek nincsenek elzárva attól, hogy a kötelező közvetítés esetén ne a bírósági közvetítőt, hanem piaci mediátort kérjenek fel. Arra vonatkozó statisztikai adat pedig nincsen, hogy évente hány esetben keresnek fel piaci mediátort az erre kötelezett felek. Az Igazságügyi Minisztérium névjegyzékébe bejegyzett közvetítők esetében ugyanis csak önkéntes adatszolgáltatáson alapuló statisztika létezik.

Bírósági közvetítői ügyek					
Év	Érkezett ügyek száma	ebből		Befejezett ügyek száma	ebből megállapodással
		kötelező közvetítés	önkéntes közvetítés		
2016	1754	521	1233	1667	501

³¹ Az Országos Bírósági Hivatal XII. B.8/4. számú, 2022. január 24. napján - egyedi megkeresés alapján - teljesített adatközlése

2017	1789	578	1211	1764	541
2018	1299	408	891	1496	410
2019	1195	511	684	1143	353
2020	901	402	499	875	247
2021	930	452	478	991	250
Összesen	7868	2872	4996	7936	2302

1.3.4. Előfeltétele-e a felek hozzájárulása a közvetítéshez?

Az 1.3.3. pontban bemutattam, hogy önkéntesség kritériumát a közvetítés jogszabályi definíciója nem tartalmazza, a Kvtv. rendszerébe tehát jól illeszkedik a kötelező közvetítés is. Ezen túlmenően a közvetítés Kvtv. 2. § szerinti fogalmából - annak nyelvtani értelmezése alapján - nem következik az sem, hogy a közvetítői eljáráshoz a feleknek hozzá kellene járulni.

Az 1.3.1. címben már bemutattam, hogy a kötelező közvetítés esetében - az annak alapját képező családjogi jogvitában - nem feltétel a felek hozzájárulása. A felek az önkéntességet ott érvényesíthetik a rendszerben, hogy az első (kötelező) ülésen egy szót sem szólnak, átveszik a részvételről szóló igazolást, és elköszönnek. *De iure* részt vettek a kötelező közvetítésben, *de facto* már nem annyira. A peres eljárás - szünetelést követően - új lajstromszám alatt folytatódhat.

Ezzel szemben - bár a közigazgatási jog nem tartozik a szűkebb témánkhoz - a bírósági közvetítés jellegét érdekesen árnyalja a 2018. január 1.-jétől bevezetett hasonló jogintézmény. A közigazgatási perrendtartásról szóló 2017. évi I. törvény (a továbbiakban: Kp). ismeri a közvetítés intézményét, és

utal a Kvtv. rendelkezéseire³², azonban a közvetítést többlet feltétel bekövetkezéséhez, méghozzá a felek és érdekeltek hozzájárulásához köti. Úgy rendelkezik ugyanis, hogy ha a felek és az érdekeltek hozzájárulnak, a bíróság közvetítést rendel el. A közvetítés során a felek és érdekeltek bírósági közreműködéssel folytatott egyeztetés útján kísérelik meg a jogvita rendezését.³³

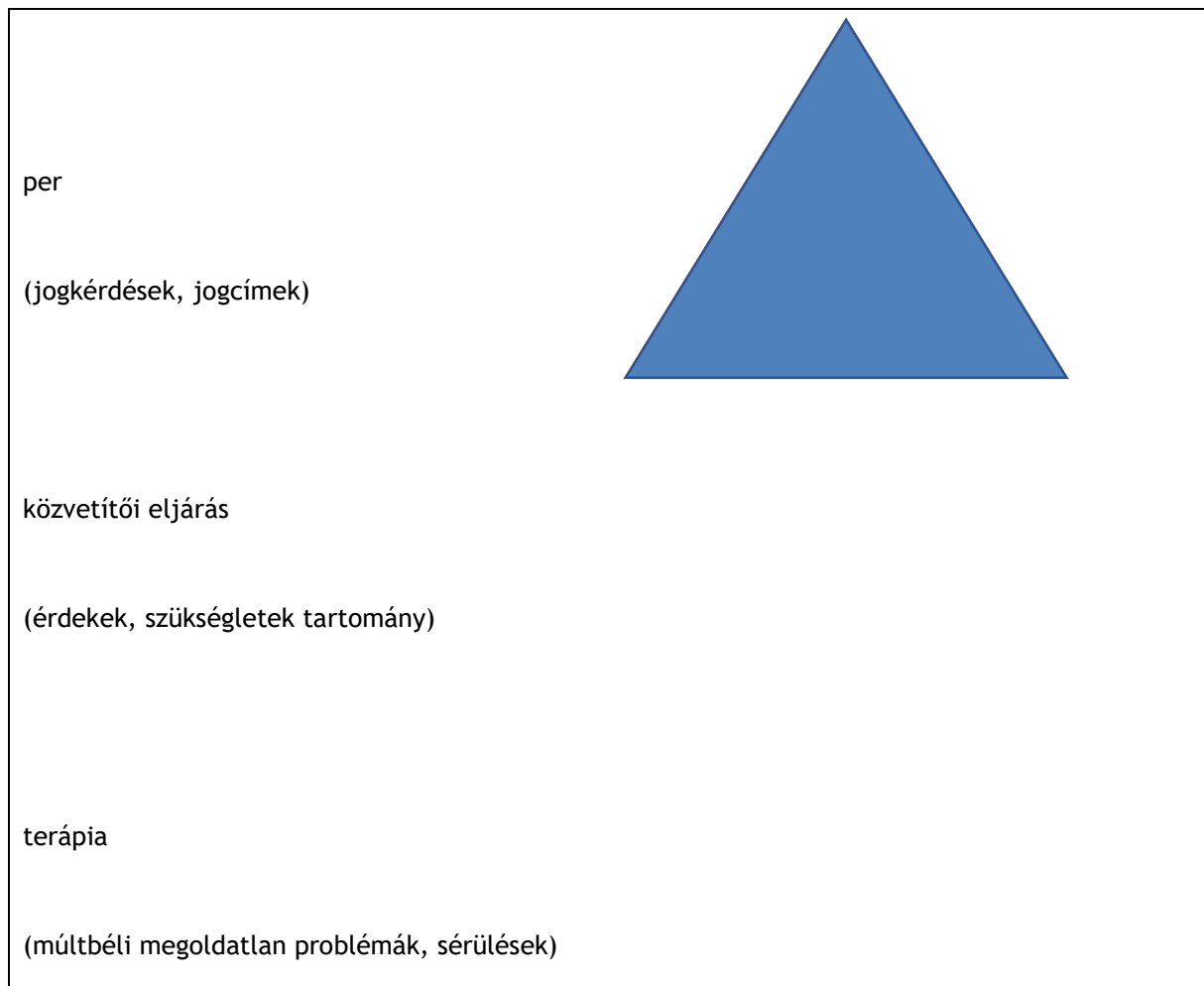
II. A közvetítői eljárás és a polgári peres eljárás egyéb lehetséges illeszkedési pontjai

Az I. fejezetben áttekintettem a közvetítés és a polgári per illesztési pontjait a Pp. és a Ptk. alapján. Ebben a fejezetben megvizsgáljuk, hogy a közvetítésnek lehet-e (egyéb) helye a polgári peres eljárás előtt, mellett, helyett, vagy esetleg még utána is, akár a jogerős bírói ítéletet követően. Ahhoz azonban, hogy ez a gyakorlatban sikerrel is járjon, és a felek, valamint az igazságszolgáltatás szereplői számára is a szerepét jól betöltő jogintézménnyé váljon, jól ki kell jelölnie a jogalkotónak a jogintézmény rendszertani helyét, valamint az időbeli alkalmazhatóságát. Érdemes e körben átgondolni azt is - ha elfogadjuk azt, hogy a közvetítés lehet kötelező is -, hogy további jogköröket telepítsünk a bírósághoz, vagyis kijelöljük, hogy milyen (egyéb) esetekben rendelhető el a közvetítés, vagy elrendelhető-e esetlegesen kötelezően, a törvény alapján. Álláspontom szerint megoldás lehetne az is, ha egyes esetekben (pl. gyermek sorsát érintő ügytípusok) nem a jogalkalmazó belátására bízánk a kötelező közvetítés elrendelésének a kérdését, hanem a jogalkotás szintjére telepítve törvény határozná meg azt, hogy milyen esetekben kötelező a közvetítés.

³² Kp.70. § (1)

³³ Kp. 69. §

II.1. A jéghegy- modell

A perhez vezető teljes konfliktusnak csak egy része („a jéghegy csúcsa”), amit a felek a perbe behoznak, behozhatnak - mint jogkérdést. A középső rész a konfliktus további elemei, ahol a konfliktushoz vezető szükségletek, érdekek vannak. A közvetítói eljárásban ahhoz, hogy a felek a saját maguk és a másik fél érdekeit is szem előtt tartva elfogadható megoldást találjanak, ezen rész is szükségszerűen feltárássra kerül, megfogalmazódnak a szükségletek és azok kielégítésének minden fél számára elfogadható módjai. A közvetítói eljárásban tehát nem csak a jogkérdés, hanem a teljes konfliktus is megoldást nyerhet, azonban a múltbéli sérelmek orvoslására ezen eljárás nem alkalmazható, arra különféle egyéb terápiák állnak, állhatnak rendelkezésre. A mediációnak lehet „terápiás” (non-specifikus) hatása, hiszen segíthet feldolgozni a felek sérüléseit, elakadásait is, de a

hangsúly nyilvánvalóan nem ez. Nem a múlt, hanem a felek igényeire és szükségleteire, vagyis a jövőre fókuszál.³⁴

A felek teljes konfliktusát - különösen természetesen a családjogi ügyekben -- egy színes szecessziós festményként képzelhetjük el, amely egyedi, belső és egzaktan a külső szemlélő számára ábrázolhatatlan; a felek sajátos élethelyzetéből, szükségleteiből, státusából, önismeretéből (vagy éppen annak hiányából) tevődik össze, és mindez tele a gyermekkori meghatározottságokkal, traumákkal, sémákkal. Eközben a polgári pert egy fekete kontúrvonalnak kell elképzelni, amely csak jogcímekben értelmezhető. Nagyon szigorú a Pp. abban a tekintetben, hogy milyen követelményeknek kell megfelelni egy perfelvételre alkalmas keresetlevélnek (de az ellenkérelem tekintetében is hasonló az elvárás). Jelen dolgozatnak nem célja mindezt bemutatni, de azért utalást érdemel, hogy már a keresetlevél érdemi részében fel kell tüntetni a bíróság döntésére irányuló határozott kereseti kérelmet, az érvényesíteni kívánt jogot a jogalap megjelölése útján, az érvényesíteni kívánt jogot és a kereseti kérelmet megalapozó tényeket, az érvényesíteni kívánt jog, a tényállítás és a kereseti kérelem közötti összefüggés levezetésére vonatkozó jogi érvelést, és a tényállításokat alátámasztó és rendelkezésre álló bizonyítékokat, bizonyítási indítványokat.³⁵ Felperesként jogot kell tehát állítani a bíróság előtt, azzal szemben alperesként védekezni kell, és a kettőnek a keretei között születik meg a bíróság döntése.

Az biztos, hogy mire a felek konfliktusából az előzőekben ismertetett keretek között kereset és a keresettel szemben ellenkérelem születik, a valódi igények, és az artikulált, a perben megjelenített igények már biztos, hogy nem fedik egymást. A jéghegy csúcsa a polgári per, amelyben - azontúl, hogy a bíró a felek egyedi jogvitáját vizsgálja meg -, absztrahálni kell, mivel a kereseti kérelemben meg kell jelölni az érvényesíteni kívánt jogot. A fél a jogérvényesítése során anyagi jogi oldalról jogcímekhez, eljárásjogi oldalról perfelvételi iratokhoz, és egyéb szigorú eljárási szabályokhoz van kötve. Nagyon behatárolt, hogy fél a perben mit és mikor érvényesíthet. A Pp. nagyon világosan meghatározza, hogy a jogvita kereteinek a tisztázását, és a bizonyítási indítványok előadását követően miként lehet belebocsátkozni a bizonyításba, mikor és milyen feltételekkel lehet például

³⁴ Dr. Perlaki Adrienn, Benkoviczné dr. Varga Erika Mediációtól a közvetítésre kötelezésig, és a kötelező közvetítés bírósági gyakorlata, <https://www.mabie.hu/attachments/article/150/>, 6.o.

³⁵ Pp. 170. § (2)

egy per során keresetet változtatni, vagy viszontkeresetet előterjeszteni. Ebben a formalizált keretrendszerben nagyon nehéz valódi szükségleteket állítani. A felek valódi igénye és szükséglete sokféle, és a jog nyelvén, jogcímeken keresztül artikulálhatatlan. Érdemes elgondolkodni tehát azon is, hogy kell-e egyáltalán a per. Másképpen feltéve a kérdést: Minden olyan esetben, amikor perre megyünk, perre kell-e mennünk? Nincs valami más megoldás helyette?

II.2. Kötelező közvetítői eljárás a polgári peres eljárás előtt

A gyermek sorsát érintő pert az alanyi jog jogosultjának személyesen kell megindítania. Egyes esetekben a gyámhatóság is indíthat pert, továbbá az a tartásra kötelezett, aki a gyermekről maga gondoskodik, saját jogán maga is indíthat pert a gyermek tartására kötelezett más személy ellen. Ez a szabály jogosítja fel a szülőket arra, hogy gyermektartásdíj iránti igényüket egymással szemben érvényesítsék.³⁶ Szülők egymás ellen?

II.2.1. Perre fel!

Az I. részben bemutattam, hogy a felek - saját erre irányuló döntésükön túlmenően - a bíró erre irányuló célzatos tájékoztatásának hatására, vagy - szülői felügyelet rendezése iránti perben -- a bíró kötelezése alapján kerülhetnek közvetítői eljárásba.

Amennyiben azonban a felek a közvetítői eljárást nem ismerik, nem választják, és a bíró nem kötelezi őket erre a perindítási vagy perfelvételi szakban, akkor - főszabály szerint - legkorábban a tárgyaláson, a perfelvételt lezáró végzés meghozatala előtt, a bíró tájékoztatásából ismerik meg azt.

Tételezzük fel, hogy a tárgyalást vezető bíró még az első tárgyaláson alaposan tájékoztatja a feleket a közvetítői eljárásról, vagy - mivel a Ptk. alapján bizonyos esetekben erre törvényes felhatalmazása van - közvetítői eljárásra kötelezi a feleket. Lehetséges, hogy a felek már véglegesnek tűnő szegregációban vannak, a vita a perfelvételi tárgyaláson, a szünetben és a tárgyalást megelőzően a bíróság folyosóján már - elég hangosan - eszkalálódott. Előfordulhat, hogy a felek ebben a helyzetben már csak annyit élnek meg, hogy a 114-es számú tárgyaló helyett a következő alkalommal a 120.

³⁶ Ptk. 4:17. § (1), 4:23. § (1), 4:193. § (1), 4:171. § (1), 4:208. § (1), 4:201. § (3)

számú tárgyalóban kell megjelenniük, és nem a perbíró, hanem egy másik bíró, vagy bírósági titkár (bírósági közvetítőként) próbál velük „valamit egyezkedni”, ami nekik eddig sem sikerült. Az ülés végén viszont igazolást kapnak, és lehet végre kirendelni az igazságügyi szakértőt, aki majd bebizonyítja hogy a másik szülő elidegenítő, ellennevelő.

Mire a perben érintett felek eljutnak a perfelvételi szak lezárásáig, vagyis addig a pontig, hogy a jogvita keretei már tisztázódtak, a kereset és az ellenkérelem a bíró rendelkezésére áll, ismert a perben állított jog, ismert a védekezés, addigra a konfliktus jóval túl van a kezdeti szakaszán. A felek erőteljesen polarizáltak, felperesi és alperesi pozícióba szorultak, lehetséges, hogy már csak a jogi képviselőkön keresztül kommunikálnak egymással, mindketten tántoríthatatlanul biztosak az igazukban, készek a gyermeket érintő szakértői bizonyításra, és - meggyőződésük szerint - oldalukon ott ül a „legjobb ügyvéd”. Teljes (és visszafordíthatatlan) a szegregáció, tehát a felek készek a harcra. A jövőképükben pedig az van, hogy a bíró „igazságos” lesz, és „igazat” ad.

Nem nehéz belátni, hogy a perben a felek legfőbb motivációja abba az irányba tolódik el, hogy a kereset megalapozottságát, illetve annak megalapozatlanságát a bíró számára hitelt érdemlően bemutassák. Pozíció harc zajlik, és az eszközei nagyon változatosak, hiszen okiratokat, tanúkat, külső szakértőt hozhatnak a felek a perbe. Persze alapvetően a tárgyalás is három szereplős viszony (felperesi oldal-alperesi oldal-bírói oldal), de a dinamika teljesen más, hiszen nem együttműködő, hanem versengő attitűdre kényszerülnek a felek. A vita eldöntésében pedig nem lesz konszenzus, hanem egy külső, fölérendelt pozíció döntést hoz, és valószínűleg mindkét fél részben pervesztes lesz.

A feleknek egy küzdelmes bizonyítási eljárás kapujában fontos tudatosítaniuk azt, hogy a bíró nem taláros varázsló, nincs (és nem is lehet) az Abszolút Igazság birtokában. A bíró jogalkalmazást végez, amelynek során a perben jelentős tényeket a felek tényállításainak és perben tanúsított magatartásának, valamint a per tárgyalása során megismert bizonyítékoknak és egyéb peradatoknak az egybevetése, egyenként és összességében történő értékelése alapján, meggyőződése szerint állapítja meg. A bíró minden ügyben befolyástól mentesen, és részrehajlás nélkül köteles eljárni, a jogvitát köteles eldönteni. Ha azonban a polgári per bizonyítási versennyé változik, akkor a döntés nagyon távolra is kerülhet majd a felek valódi, szükségletalapú vitájától.

Ráadásul a perben van még egy fontos keretrendszer. A bíró eszköztára formális; az eljárásjog által meghatározott normák összessége a bírák számára egyszerre jog és kötelezettség is. A polgári per kereteit Pp. határozza meg, a bíró a Pp.-ben szabályozott eszközöket használhatja.³⁷ A döntés pedig mindenképpen csak a kereset és az ellenkérelem keretei között maradhat.

A felek tehát ezen a ponton már nem is biztos, hogy a konfliktus konszenzusos rendezésében érdekeltek. A szegregációs fázisban, a „ha harc hát legyen harc” szakaszába lépve megjelenik a pernyertesség, mint cél; a felek eredeti konfliktusa (szükséglete) és a formalizált szabályok szerint működő polgári per egyre jobban távolodik egymástól.

II.2.2. Törvény rendelkezésén alapuló kötelező közvetítés

Megítélésem szerint az, hogy a perfelvételt lezáró végzés előtt a bíró tájékoztatja a feleket, hogy közvetítői eljárásra van lehetőség, már késő. Pedig a Pp.-t így kell helyesen alkalmazni, az I. részben láttuk, hogy az eljárás ezen a pontján kell leghamarabb tájékoztatást nyújtani: Korábban lehet, de nem kötelező.

Korábban már utaltam rá, hogy álláspontom szerint a „kötelező” közvetítés nem elvetendő, illeszkedik a közvetítés normatív fogalmába, és különösen a gyermek sorsát is érintő családjogi perekben a keresetindítás feltételeként lehetne szabályozni azt. Kardos Ferenc és Szűcs Andrea is rámutattak, hogy minél korábban közvetítői eljárásba kerülnek a felek, annál nagyobb a valószínűsége, hogy eredményes lesz az eljárás.³⁸

Elsődlegesen törvényben meg kellene határozni a tárgyi kört, vagyis azt, hogy pontosan milyen pertípusokban kötelező az „előzetes közvetítés”. A tárgyi kör kijelölése után pedig, első megoldásképpen a Pp. 169. § (1) bekezdése kiegészülhetne azzal az utaló szabállyal, hogy „ha törvény

³⁷ Munkácsi Magdolna: A mediáló és ítélkező bíró kettős szerepe, különös tekintettel a vitarendezés elősegítésének eszköztára, *Bíró és Mediátor*, szerk. Glavanits Judit, 77. o.

³⁸ Kardos Ferenc (2008): Hozzászólás az új Polgári Törvénykönyv Konceptiójához - a mediátor szemével. *Családi Jog*, 2008/2., 15-17.o. és Szűcs Andrea: A mediációról - a gyakorló ügyvéd szemével. *Családi Jog* 2009/1. sz. 18.o.

úgy rendelkezik”, a keresetlevél benyújtásával egyidejűleg igazolni kell, hogy a közvetítés eredményre nem vezetett. ³⁹

Másik megoldás lehetne az, hogy a Pp. 170. §, amely felsorolja a keresetlevél kötelező kellékeit, a (3) bekezdésben, a záró rész kötelező kellékévé tenné a közvetítői eljárásban való részvételre történő utalást. A 171. § (1) pedig a kötelező mellékletek közé emelhetné az erről szóló igazolást. Magának a közvetítésnek, mint önálló nemperes eljárásnak a részletszabályai pedig nem a Pp.-ben, hanem a Bnp.tv.-ben kerülnének elhelyezésre. Így önálló, külön is nevesített nemperes eljárásként nagyobb hangsúlyt kaphatna ez a jogintézmény.

II.2.2.1. A közvetítésre kötelezés a gyermek sorság érintő perekben

Gyermekről dönteni alapesetben a szülők tudnak, ők kompetensek ebben, az ő egyedi konszenzusuk a lehető legjobb és működőképesebb az ő egyedi esetükben. Ha azonban a szülők erre valamilyen oknál fogva (már) nem képesek, akkor - de csak akkor - vegye át ezt a szerepet a bíró (és a perben alkalmazott igazságügyi szakértő). A szakértő rövid időkeretben ismerheti meg a gyermeket, viszont pártatlan és célirányos vizsgálódásán keresztül, szaktudása segítségével objektív képet alkothat érdekeiről. A bíró szintén rövid időkeretben ismerheti meg a gyermeket, viszont személyes benyomásait összevetve a szakértő megállapításaival, a felek nyilatkozataival és a rendelkezésére álló bizonyítékokkal, saját véleményét alkothat érdekeiről. A bíróság észlelése azonban legfeljebb irányt adhat, hiszen a döntés - a perjogi szabályokkal összhangban - általában a szakértő megállapításain alapul.⁴⁰

A közvetítésben a harmadik fél, a felek konfliktusában nem érintett közvetítő jól tudja hangsúlyozni a gyermek szempontját, érdekét, és így a gyermek fókuszban maradhat. - Paulini Márió kiemelte, hogy ha a pert a szülők egymás ellen indítják, akkor konfliktusuk eskalációjának fázisától, perben elérni kívánt céljuktól, illetve tudatossági szintjüktől függően vívnak egymással vagy gyermekük érdekében pozíció- vagy érdekvitát. Ha a szülők a pert egymás ellen felfokozott indulati állapotban

³⁹ Pp. 169. § (1) A pert a felperesnek az alperes ellen keresetlevéllel kell megindítania.

⁴⁰ Paulini Márió: A gyermek érdekeinek védelme a gyermek sorsát érintő perekben és közvetítői eljárásokban, Bíró és mediátor, szerk.: Glavanits Judit 2019208.o.

vagy szükséghelyzetben indítják, akkor tetteiket indulatuk vagy szükségleteik kielégületlensége vezérli. Ebből következően a perben győzni akarnak, ami csak szülópárjuk legyőzésével lehetséges. E pozícióvitában a szülők saját győzelmükre fókuszálnak, erőforrásaikat a másik fél legyőzésére használják fel, ezért gyermekük érdeke rendszerint háttérbe szorul.

Minél erősebb a felek érzelmi kötődése a gyermekhez, annál inkább fogják a gyermek érdekét érvényesíteni, és minél gyengébb érzelmi kötődésük a gyermekhez, annál inkább fogják saját érdeküket érvényesíteni. Ez a megállapítás a peres felek konfliktusának érzelmi és szükségletalapú megközelítéséből következik.⁴¹

II.2.2.2. A közvetítői eljáráshoz kapcsolódó egyezségi kísérlet, mint nemperes eljárás

újrágondolása

A jelenlegi szabályozásban a közvetítés permegelőző funkciója főként abban testesül meg, hogy ha a felek ismerik, akkor erre irányuló közös döntéssel választhatják, és a közvetítői eljárásban létrejött megállapodásra a Pp. 196. § rendelkezései alapján nemperes eljárásban a bírói jóváhagyás kérhető. A probléma csak az -- és erre vonatkozó statisztikai adatokat is láttunk -- hogy a felek ezt az eljárást ritkán választják, nem is feltétlenül tudnak a létezéséről, vagy ha tudnak, akkor félinformációjuk van róla.

Az I. 1. pontban kifejtettem, hogy a jogalkotó ezt a szabályt beillesztette a Pp. rendszerébe, azonban a perrendtartásról szóló törvény elnevezését, szerkezetét, és az eljárás szakaszait vizsgálva, ez a nemperes eljárás mégiscsak nehezen illeszkedik a perrendtartásról szóló törvénybe.

Álláspontom szerint a Pp. és a Bnp.tv. együttes, rendszertani értelmezése alapján ezen nemperes eljárás részletszabályainak a helye inkább a Bnp.tv.-ben lenne, hiszen ez a törvény szabályozza a polgári nemperes eljárásokat. A Bnp.tv. egyébként is visszautal a Pp.-re, mint háttér-jogszabályra, amely azt jelenti, hogy a Bnp.tv.-ben nem szabályozott kérdésekben a Pp.-t is alkalmazni kell, méghozzá a nemperes eljárásokra vonatkozó sajátosságok figyelembevételével.⁴² Külön fejezet

⁴¹ Paulini Márió.: 206. o.

⁴² Bnp.tv. 1. § (1)

rendelkezhetne a Bnp.tv.-ben arról, hogy - abban az esetben, ha a Pp. a kereset megindításának előfeltételeként a közvetítői eljárás igénybevételét szabályozta -- azt milyen szabályok szerint kell lefolytatni, mikor van helye az egyezség jóváhagyásának, illetve megtagadásának, valamint mikor eredménytelen a nemperes eljárás, és milyen feltételek mellett lehetséges „átfordulni” a peres eljárásba.

Ebben az esetben a Pp.-ben csak azt kellene szabályozni, hogy milyen esetekben kell a felperesnek a keresetlevél mellékleteként benyújtani, hogy az alperessel Bnp.tv. szerinti közvetítői eljárásban részt vett, és az a Bnp.tv. szerinti eredménytelenségi okkal zárult.

A közvetítői eljáráshoz kapcsolódó egyezségi kísérlet, mint nemperes eljárás újragondolása, és a polgári jog rendszerében másképpen elhelyezve több perben is betölthetne egy „előszűrő” funkciót. Így már csak azok a „nehezebb” felek kerülnének a bíró elé, akik esetében az egyezség erre irányuló közvetítői kísérlet esetén sem jön létre, és valóban szükség lehet bizonyítási eljárás lefolytatására, és ítélet meghozatalára.

II.2.3. A peres eljárást helyettesítő (kiváltó) nemperes eljárások

A pert megelőző (helyettesítő) nemperes eljárások legitimitása a jogrendszerben egyébként sem idegen gondolat, elég csak az egyezségi kísérletre idézésre gondolni, de egyes pertípusok esetén is alkalmazza a jogalkotó a perindítást megelőzően a nemperes előzmény lehetőségét.

Ezzel a jogalkotó a perindítást megelőzően egy zsilipet épít a rendszerbe, vagyis egy nemperes eljárással gyorsan és hatékonyan érjük el azt, ami a perben csak hosszadalmas perfelvételi és érdemi szakaszt követően lehetséges. Elképzelhető tehát, hogy egy ilyen eljárás eredményre vezet, és utóbb a perre már nincs is szükség.

Ilyen például az önkényesen elfoglalt lakás kiürítésére irányuló nemperes eljárás,⁴³ mivel a bíróság az önkényesen elfoglalt (vagy a jogcím lejártát követően „túlhasznált”) lakás kiürítését nemperes eljárás során rendeli el.

⁴³ Vht. 183. § (1)

Ez alapján egy bérbeadónak például lehetősége van a határozott időre kötött bérleti szerződés esetén a meghatározott idő lejártát követő 60 napon belül kérni, hogy a bérlő az ingatlant hagyja el. Ehhez csupán azt kell igazolnia, hogy a bérleti szerződésben meghatározott idő eltelt, a lakásban tartózkodó személyeknek az ott tartózkodásra jogcímük nincsen. Ha azonban a kérdés megítélése bizonyítás felvételét indokolja, akkor ugyanezt az igényét már csak keresettel, polgári perben érvényesítheti.

Ugyanez a szabályozási elv megfigyelhető a végrehajtás megszüntetése (korlátozása) iránti per esetében is, ahol a keresetindítás többlet feltételeként csatolni kell azt a végrehajtási eljárásban keletkezett okiratot, amely a perindítás feltételét bizonyítja.⁴⁴ A felperesnek e körben igazolnia kell, hogy nemperes eljárásban a megszüntetés (korlátozás) nem vezetett eredményre.

A pert ugyanis csak akkor lehet megindítani, ha a végrehajtás megszüntetésére vagy korlátozására a perben közölni kívánt okból a bírósági végrehajtásról szóló törvény szerint a bírósági végrehajtási eljárás keretében nincs (nem volt) lehetőség.

Ezen utóbbi esetben ráadásul kötelező a végrehajtás megszüntetését a nemperes eljárásban kezdeményezni akkor, ha az adós elévülésre kíván hivatkozni.

II.3. Közvetítői eljárás a kapcsolattartás végrehajtásában

A kapcsolattartást szabályozó bírósági vagy gyámhatósági határozatban foglaltak végrehajtására (kikényszerítésére) akkor kerül sor, amikor a kapcsolattartásra jogosult vagy kötelezett megszegi a kapcsolattartásra vonatkozó határozatban foglaltakat. A kapcsolattartásra vonatkozó határozat végrehajtását a Ptk. szerint kapcsolattartásra jogosult és kapcsolattartásra kötelezett személy kérheti.

A kapcsolattartásra vonatkozó határozatban foglaltak végrehajtásának elrendelése nemperes eljárásban kérhető. A bíróság a kapcsolattartásra vonatkozó határozat végrehajtását - végrehajtható okirat kiállítása nélkül - végzéssel rendeli el.

⁴⁴ Pp. 529. §, 531. § (4)

A kapcsolattartás végrehajtása iránti eljárás lefolytatására 2020. február 29. napjáig a gyámhatóság rendelkezett hatáskörrel, azonban a 2020. március 1. napja után benyújtott kérelmekről már a bíróság dönt.⁴⁵ A hatáskör-változtatás indoka az volt, hogy a bíróság eljárásában hatékonyabban és fokozott eljárási garanciák mellett születhet döntés. A hatékonyságot egyrészt az biztosítja, hogy a bíróságnak a végrehajtás elrendelése tárgyában hozott végzése végrehajtható okirat kiállítása nélkül közvetlenül végrehajtható.⁴⁶

II.3.1. A jogerős határozat, mint vitarendezés

A jogerős határozat örökre szól? Vagy addig amíg újabb perben újabb jogerős határozat nem születik? A jogerős határozat után a felperes és az alperes jó esetben „visszaváltozik” szülővé, és továbbra is a két szülő áll a saját (bíróság által részben már rendezett) életviszonyában.

Amikor befejeződik a per (a hatósági eljárás) a bíróság vagy a gyámhatóság kapcsolattartásra vonatkozó határozata szabályozza a kk. gyermek és a kapcsolattartásra jogosult szülő folyamatos és időszakos kapcsolattartását, vagy a bíróság a per során ideiglenes intézkedésében szabályozza azt. Megtörtént tehát a bírósági (hatósági) vitarendezés, pontosan szabályozásra került, hogy a kapcsolattartásra jogosult szülő mikor és hogyan tarthat kapcsolatot a kk. gyermekével.

Amikor azonban már huszonkettő végrehajtási eljárás van párhuzamosan folyamatban, és mindegyiknek a folyamatos hétvégi és a fél óras napközbeni telefonbeszélgetés a tárgya, amely meghiúsult, vagy csak részben valósult meg, akkor a de iure végrehajtható jogerős határozat, de facto nyilvánvalóan nem az. A vitarendezés nem sikerült, még akkor sem, ha a határozat minden jogszabálynak megfelel.

⁴⁵ 2019. évi CXXVII. törvény az egyes törvényeknek az egyfokú járási hivatali eljárások megteremtésével összefüggő módosításáról. 169. § b) és 247. §

⁴⁶ Miniszteri Indokolás

Megoldást jelent-e, ha a bíróság végezetül - a jogkövetkezmény alkalmazására irányuló eljárásban - bíróságot szab ki a gondozó szülővel szemben. Javul-e időközben a gyermekkel a kapcsolat, vagy a szülők együttműködési hajlandósága? Mennyiben szolgálja a gyermek - de akár az együttműködésre köteles szülők - érdekét ez a háború?

Érdemes elgondolkodni azon is, hogy ha a felek között egy vitás, konfliktusokkal terhelt élethelyzetet ítélet szabályoz, akkor vajon örökre az ítélethez kell-e tartani magukat. Ha változik az életviszony, akkor biztosan csak abban gondolkodhatnak, hogy újra pert kell indítani? Vagy esetleg egy nem éppen tökéletes szabályozási háttérrel rendelkező végrehajtási eljárásba kell bocsátkozni?

Megkockáztatom azt is, hogy ebben az esetben, látszólag tehát a folyamat végén, a bíróság vagy a gyámhatóság jogerős határozatán túl is helye lehet a közvetítésnek. A kapcsolattartásra vonatkozó határozat ugyanis nem konzervál élethelyzetet, nem véglegesíti a felek életviszonyait, az továbbra is dinamikusan alakul, változik, ezt a jogerő intézménye a legkevesbé sem állítja meg. A gyermek növekszik, iskolás lesz, új problémák, kérdések merülhetnek fel, beléphet a kapcsolattartási relációba erőforráshiány vagy -többlet, új partnere lehet a szülőnek, a gyermek kapcsolata is megromolhat a szülővel, a lehetőségek száma végtelen. A felek színes szecessziós festménye egyáltalán nem (csak) jogcímekből áll.

A szülők a közös megegyezésük alapján bármikor, esetről-esetre is eltérhetnek a jogerős határozatba foglalt kapcsolattartási rendtől, még akkor is, ha ezzel elveszíti a határozat a végrehajthatóságot. Ezen túlmenően pedig úgy is dönthetnek, hogy holnaptól másképpen járnak el, azonban nincs minden tekintetben egyetértés közöttük. Mindenképpen egy új peres eljárás elé néznek?

II.3.2. Közvetítés a kapcsolattartás végrehajtása során.

A Bnp. tv. alapján a bíróság első alkalommal önkéntes teljesítésre hívja fel a kapcsolattartási kötelezettségét megszegő felet, majd ha ez eredményre nem vezet, akkor a másik fél kérelmére jogkövetkezményt alkalmaz. E körben nem csak bírságot, hanem sok más eszköz is a rendelkezésére áll. Például a teljesítés önhibából történő elmaradása esetén megkeresheti a

gyámhatóságot, hogy a család- és gyermekjóléti intézményrendszer bevonásával mozdítsa elő a kérelmezett teljesítését.⁴⁷

Érdemes lenne elgondolkodni azon is, hogy mi lenne akkor, ha a bíróság - a jogkövetkezmény alkalmazását célzó eljárásában meghozott határozatában - közvetítői eljárásra is kötelezhetné a feleket. Ha nyilvánvalóan nem működik a kapcsolattartásra vonatkozó határozatban kialakított kapcsolattartási rend, és nincs jogkövető magatartás, akkor próbálkozhatnának egy másik úttal. Egyébként miért nincs jogkövető magatartás? Jó a kapcsolattartásra vonatkozó határozat? Mitől jó egy kapcsolattartásra vonatkozó határozat? Megválaszolhatjuk formálisan: igen, jó a határozat, a jogszabályoknak megfelelt, anyagi jogi és eljárásjogi szempontból hibátlan, a másodfokú bíróság (hatóság) helyben hagyta. Csak éppen a felek hosszú távon mégis zsákutcába kerültek, mert esetleg végrehajthatatlan, nincs önkéntes jogkövetés, egyik fél sem nyert semmit a hibátlan határozattal, a felek megváltozott életviszonyára már nem nyújt ténylegesen adaptálható szabályozást, hiszen egyik vagy másik fél szülőként azzal nem ért egyet.

Ezzel ellentétben Hónigh Zsuzsanna - elismerve, hogy a végrehajtási eljárásban a szülők együttműködési készségének kialakítása, fenntartása indokolt - hangsúlyozza, hogy a végrehajtási eljárás tárgya egy konkrét múltbeli időpontban a szülő felelősségének vizsgálata, amely nem képezheti közvetítői eljárás tárgyát.⁴⁸

Somfai Balázs is azt az álláspontot képviseli, hogy a kapcsolattartásra vonatkozó határozatot hozó hatóságnak (bíróságnak) az a feladata, hogy végrehajtható határozatot hozzon, és nem a végrehajtási eljárásban kell megoldani a jogvitát.⁴⁹

⁴⁷ Bnp.tv. 22/D. § (2) A teljesítés önhibából történő elmaradása esetén a bíróság

a) megkeresi a gyámhatóságot, hogy a család- és gyermekjóléti intézményrendszer bevonásával mozdítsa elő a kérelmezett teljesítését,

b) a bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény (a továbbiakban: Vht.) 174. § c) pontja szerinti pénzbírságot szabhat ki,

c) a kapcsolattartás szabályainak rendszeres és visszatérő megszegése esetén a gyermek rendőrség közreműködésével történő, a Vht. 180/B. § szerinti átadását rendelheti el,

d) megkeresheti a gyámhatóságot a szülői felügyeleti jog rendezése vagy a gyermek harmadik személynél történő elhelyezése iránt per megindítása érdekében, feltéve, hogy az a kiskorú gyermek érdekében áll, és azt a szülő vagy harmadik személy is kéri vagy

e) feljelentést tehet kiskorú veszélyeztetése vagy kiskorúval való kapcsolattartás akadályozása miatt.

⁴⁸ Hónigh Zsuzsanna (2017): Kezdeti lépések - visszafelé. A gyermekvédelmi közvetítői eljárás a gyámhatóság előtti kapcsolattartási eljárások gyakorlatában. Családi Jog, 2017/1. , 20-26. o.

⁴⁹ Somfai Balázs (2009): Közvetítés a gyermek érdekében. Családi Jog, 2009/1., 11-17.o.

Megítélésem szerint azonban abban az esetben, amikor a felek sorozatosan megszegik a kapcsolattartás rendjét, és a bíróság elrendelő határozatát követően nincs teljesítés vagyis a határozat „működése” nyilvánvalóan deficités, akkor erre az esetre a Bnp.tv. 22/D. § (3) bekezdésében helyet kaphatna az a rendelkezés is, hogy a teljesítés önhibából történő elmaradása esetén a bíróság közvetítői eljárásra kötelezheti a feleket. Hiszen ha megvizsgáljuk a Bnp. tv. 22/D. § (2) bekezdésében szabályozott jogkövetkezményeket, akkor látható, hogy ezek túlnyomóan szankcionáló jellegűek.

Vegyük észre azonban azt is, hogy a Ptk. 4:177. § alapján a gyámhatóság, kérelemre vagy a gyermek érdekében hivatalból, a szülői felügyeletet gyakorló szülő és a gyermekétől különélő szülő közötti megfelelő együttműködés kialakítása, a különélő szülő jogainak biztosítása - ideértve a különélő szülő és a gyermek közötti kapcsolattartást - érdekében a szülők számára közvetítői eljárás igénybevételét rendelheti el.

Így abban az esetben, ha a bíróság a jogkövetkezmény alkalmazása iránti eljárásban a Bnp.tv. 22/D. § (2) bekezdése esetében az a) pont alkalmazása mellett dönt, és a teljesítés önhibából történő elmaradása esetén megkeresi a gyámhatóságot, hogy a család- és gyermekjóléti intézményrendszer bevonásával mozdítsa elő a kérelmezett teljesítését, akkor a gyámhatóságnak akár módjában áll a kapcsolattartásra jogosult és kötelezett között a közvetítői eljárást is elrendelni.

Álláspontom szerint ebből a szabályozásból levezethető az is, hogy maga a jogalkotó is elfogadta, és kívánatosnak tartotta azt, hogy esetenként helye lehet a szülői felügyeletet gyakorló szülő és a gyermekétől különélő szülő közötti megfelelő együttműködés kialakítása érdekében a közvetítésnek. Ha erre a bíróság a kapcsolattartás végrehajtásának elrendelése tárgyában folyamatban lévő nemperes eljárásban közvetlenül felhatalmazást kapna, akkor a de iure végrehajtható, azonban de facto teljességgel végrehajthatatlan jogerős határozatok esetében nem feltétlenül kellene újraszabályozás iránt pert indítani, a felek megoldást találhatnának a közvetítésben, hiszen a szülő és a gyermek elmaradt telefonos kapcsolattartása esetében nem biztos, hogy az egyik szülő által hétről-hétre kezdeményezett újabb és újabb eljárásban meghozott bírság a megfelelő, de a kk. gyermek rendőrség közreműködésével történő átadása sem biztos, hogy a konfliktus hosszú távú

rendezésének, a szülők jövőbeni együttműködésének vagy pláne a gyermek érdekeinek az irányába hat.

A Ptk. a különélő szülők részére is kötelező jelleggel írta elő a gyermekük érdekében való együttműködési kötelezettséget, amely nem csak a házasság vagy az élettársi kapcsolat fennállása alatt, hanem azt követően is fennáll.⁵⁰

Egyetértve ezért Váczai Katalin álláspontjával, a közvetítésnek nem feltétlenül a megállapodás vagy a kapcsolattartásra vonatkozó határozatban szabályozott kérdések újrendezése a célja. Ez csupán a folyamat egyik lehetséges eredménye. A közvetítés célja a kommunikáció, a tárgyalási stílus megváltoztatása és a felek közötti bizalom felépítése annak érdekében, hogy a konfliktust kettejük együttműködésével megoldandó problémaként definiálják újra. A közvetítés ezért lehet eredményes olyan, egymással konfliktusban álló személyek esetében, akiknek a jövőben is együtt kell működniük. A szülő-társak kapcsolata pedig pont ilyen.⁵¹

⁵⁰ Ptk.4:173. §

⁵¹ Váczai Katalin, Mediáció, mint a kapcsolattartási konfliktusok megoldásának legjobb eszköze, Bíró és mediátor, szerk.: Glavanits Judit, Győr, 2019.

Összegzés

Ha elfogadjuk kiindulópontnak a közvetítés jelenlegi törvényi definícióját, akkor attól nem idegen a közvetítésre „kötelezés”. Megítélésem szerint a felek számára ez a kogníció nem több és nem is kevesebb, mint egy „lehetőségre kötelezés”. A felek magánautonómiájának nem ott kell mindenképpen kifejeződésre jutnia, hogy választja-e ezt az eljárást (vagy nem), hanem ott, hogy köt-e megállapodást (egyezséget) a közvetítői eljárás során, vagy nem. A fél magánautonómiája kifejeződhet abban is, hogy - a közvetítő tájékoztatását megismerve - érdemben bele kíván-e bocsátkozni a közvetítésbe, avagy sem. A közvetítésre kötelezés hatályos szabályozása jelenleg megengedő e tekintetben, mivel az érintetteknek csak az első ülésen kell részt venni. Ahhoz viszont mindenképpen szükséges az első ülés, hogy a közvetítőtől személyes, az egyéni vitájára szabott tájékoztatást kapjon, hogy pontosan mire is kötelezték, és az miért lehet a számára kedvező.

Az első ülésen megjelenve azonban a fél kezében van a kontroll, a döntés. Önkéntesség és hozzájárulás nélkül ugyanis semmi nem történik. A fél dönt, hogy kívánja-e ezen az úton folytatni. Ha nem, akkor benyújthatja a keresetlevelet, vagy folytathatja a peres eljárást.

Ahhoz, hogy a közvetítés jogintézménye fókuszba kerüljön, mindenképpen szükségesnek látom a jelenlegi szabályozás felülvizsgálatát, a polgári per és a közvetítés egymáshoz való kapcsolódási pontjainak újra gondolását.

Érdemes lenne a jogalkotásnak abba az irányba is vizsgálatot folytatni, hogy a közvetítésben létrejött megállapodáshoz, vagy legalábbis bizonyos ügýtípushoz kapcsolódó megállapodáshoz milyen módon lenne lehetséges végrehajthatóságot kapcsolni. Rendszeres - és cáfolhatatlan - ellenérve ugyanis a közvetítésnek, hogy semmit nem ér a közvetítői eljárásban létrejött megállapodás, ha azt később ez egyik fél mégsem tartja be, mivel nincsen intézményes lehetőség annak kikényszerítésére.

Felhasznált irodalom

- Kommentár a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényhez, szerk.: Dr. Wopera Zsuzsa, 2019.
- Kertész Imre: Mediáció a gyakorlatban, Bíbor kiadó, Miskolc, 2010., 76. o.
- Paulini Mária: A gyermek érdekeinek védelme a gyermek sorsát érintő perekben és közvetítői eljárásokban, Bíró és mediátor, szerk.: Glavanits Judit, Győr, 2019., 64. o.
- Váczai Katalin, Mediáció, mint a kapcsolattartási konfliktusok megoldásának legjobb eszköze, Bíró és mediátor, szerk.: Glavanits Judit, Győr, 2019., 258-287. o.
- Hőnigh Zsuzsanna (2017): Kezdeti lépések - visszafelé. A gyermekvédelmi közvetítői eljárás a gyámhatóság előtti kapcsolattartási eljárások gyakorlatában. Családi Jog, 2017/1., 20-26. o.
- Somfai Balázs (2009): Közvetítés a gyermek érdekében. Családi Jog, 2009/1., 11-17.o.
- Gyengéné Nagy Márta (2009): Mediáció az igazságszolgáltatásban. Doktori értekezés, Szegedi Tudományegyetem, Szeged., 34. o.
- Kardos Ferenc (2008): Hozzászólás az új Polgári Törvénykönyv koncepciójához - a mediátor szemével. Családi Jog, 2008/2., 15-17.o.
- Szűcs Andrea: A mediációról - a gyakorló ügyvéd szemével. Családi Jog 2009/1. sz. 18.o.
- Dr. Perlaki Adrienn, Benkovicsné dr. Varga Erika Mediációtól a közvetítésre kötelezésig, és a kötelező közvetítés bírósági gyakorlata,
- <https://www.mabie.hu/attachments/article/150>
- Az Országos Bírósági Hivatal XII. B.8/4. számú, 2022. január 24. napján - egyedi megkeresés alapján teljesített adatközlése

Feldolgozott jogforrások

- a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX törvény (Pp.)
- a bírósági polgári nemperes eljárásokban alkalmazandó szabályokról, valamint egyes bírósági nemperes eljárásokról szóló 2017. évi CXVIII. törvény (Bpnp.tv.)

- az illetékekről szóló 1990. évi XCIII. törvény (Itv.)
- a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (Ptk.)
- a bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény (Vht.)
- a közvetítői tevékenységről szóló 2002. évi LV. törvény (Kvtv.)
- a Civilisztikai Kollégiumvezetők 2017. november 20-21-ei Országos Tanácskozásának 17. állásfoglalása